

Začetki neodvisnosti slovenskega naroda

Na poslopju nekdanjega Mestnega doma, kjer imata zdaj svoje prostore Šentjakobsko in Lutkovno gledališče, so v sredo, 29. oktobra odkrili spominsko ploščo organizaciji Preporod. To je bila slovesnost, s katero so obudili spomin in trajno zabeležili prelomne trenutke v zgodovini slovenskega naroda pred 68 leti, ko je Slovenski narodni svet razglasil odcep slovenskega naroda od Avstrije in združitve s Hrvati in Srbi v skupno državo.

S tem zgodovinskim aktom je bil dosežen glavni cilj organizacije Preporod. Preporodci so imeli jasen program in cilj: brezkompromisen boj za politično osvoboditev izpod tujega jarma in priključitev k državi jugoslovanskih narodov.

»Zaradi teh idej in dejanj Preporodcev bo 29. oktober 1918 kot tudi gibanje ostalo

del naše slovenske in jugoslovanske zgodovine ter nadvse dragocen in neizbrisni pomnik našega boja za nacionalno osvoboditev in integriteto slovenskega naroda kakor tudi boja jugoslovanskih narodov in narodnosti za združitve v enotni in svobodni Jugoslaviji«, je med drugim dejal predsednik občinske konference SZDL Janko Rednak ob odkritju spominske plošče.

Slavnostni govornik član predsedstva republiške konference SZDL Primož Heinz pa je v svojem govoru podrobno orisal zgodovino slovenskega naroda od takratnih do današnjih dni, pri čemer je poudaril trdno povezanost dogajanj od let po zlomu stare Avstroogrske do današnjega časa.

Slavnostne otvoritve so se udeležili tudi nekateri preživeli člani organizacije Preporod, to so inž. Leon Kavčnik, prof. Srečko Brodar, Rudolf Fajgelj, Emerik Aplenc, Miha Majcen, prof. Evgen Lovšin, Vinko Rakušček in Stanko Tominec.

Slovesnost je popestril z občuteno zapetimi pesmimi pevski zbor GAUDEAMUS.

LEON KAVČNIK, NEKDANJI ČLAN PREPORODOVCEV

Preteklost v današnjem času

Leon Kavčnik je ena redkih živih prič tistih časov, ki so pogumno zakoličili pot, po kateri danes hodimo kot samoumevno, zgodovinsko logično in nam dano. Bil je namreč član smelih mladeničev, imenovanih Preporodci, ki so v stari Avstroogrski zahtevali odcepitev Slovencev od Avstrije in združitve z južnimi Slovani. Mož bo vsak čas, februarja prihodnje leto, dopolnil 90 let, a se še vsega natanko in s srcem spominja.

»Kaj bi se borili za vero, dom, cesarja, borimo se za svojo samostojnost,« so napredni mladeniči takratne Poljanske gimnazije oporekali mladini iz klerikalnih vrst in pri tem, seveda, tvegali, da jih vržejo iz šole ali celo aretirajo. Leta pred prvo svetovno vojno so bila burna, vsepovsod je vrelo, se kuhalo in se pripravljalo na nesluteni obrat v stari Avstroogrski.

»V gimnazijo sem vstopil leta 1907 kot poslušen dijak, ki je čez pet let postal že politično sumljiv. V peti gimnaziji sem vstopil in dijaško narodno-radikalno organizacijo in tam zrasel v Preporodovca.«

Česa se najbolj spominjate?

»Spominim se, kako so klerikalci vpili, da je narodnost greh in njihovega vodjo Mahnič, ki je nekoč dejal, da je boljše govoriti kitajsko v peklu kot slovenski v nebesih. To nas je zelo razjezilo in z velikim žarom smo se pripravili na slovesnost ob 500 letnici zadnje ustolitve koroškega kneza v slovenskem jeziku, ko smo izdali posebno brošuro Klic od Gospe Svete.«

Vmes se je dogodilo tudi marsikaj drugega. Fantje so se skrivaj sestajali v stari elektrarni in med drugim organizirali tudi dijaški štrajk po vzoru reških in tržaških dijakov. Zaradi tega so jih nekaj vrgli iz gimnazije, med njimi tudi Leona Kavčnika. Ob izbruhu vojne pa so veliko jugoslovanskih tujcev tudi pozaprl.

»Najhujša kazen je bila, ko

so nas poslali na fronto,« se je spominjal inž. Leon Kavčnik in potem opisal svoje dokaj milo vojskovanje v banatskem polku nekje nad Gardskim jezerom, kjer se je predvsem čakalo, kaj bo. Ko pa je po dveh letih postalo vroče tudi v teh predelih, se je mladi Leon Kavčnik zaklel, da se ne bo klal ob Soči.

»Šel sem k zdravniku, goriškemu Slovincu in se delal, da me je išias pa mi je odgovoril, da to ne bi bilo dovolj za odrešitev s fronte in da bi bilo bolj učinkovito, če bi trpel na slepem črevesu. In tako sem se izmazal. Še več, dali so mi študijski dopust, da sem potem lahko študiral na Dunaju.«

Njegov oče je bil tedaj dvorni svetnik na Dunaju in tako ni bilo težav za študij. Oče se je sicer vrnil v Ljubljano, da je organiziral sodstvo v Sloveniji, Leon pa je kot Jugoslovanc ostal tam do diplome.

Politični boj Preporodovcev je bil izbojevan in inž. Leon Kavčnik se je pozneje vrnil kot strokovnjak, ki je delal

med drugim tudi v Kordunu kot direktor topilnice železa, dokler ni prišel v Slovenijo.

»Vaša ideja o jugoslovanski skupnosti se je uresničila kot mladostne sanje. Ali ste bili kasneje kdaj razočarani?»

»Ali poznate koga, ki ne bi bil kdaj razočaran?« je odgovoril v vprašanju in dodal, kako bi morala sedeti pri njem celo popoldne, če bi hotela poslušati njegovo življenjsko, dokaj burno zgodbo. Te ni bilo konec niti po drugi svetovni vojni, ko je začel kot univerzitetni profesor, a ga je od tam odnesla njegova svobodomiselnost, ki so jo drugi napačno razumeli in ga pahnili v ječo za šest let.

»Ampak jaz se nikoli nisem dal. Vajen sem bil boriti se in ko sem prišel iz zapora, sem začel znova. V pokoj sem šel leta 1962 kot tehnični direktor ljubljanske Tube,« je razlagal.

Dejal, da tudi zdaj ni vrgel puške v koruzo, ker verjame, da je naša kriza začasna, le pamet je treba vzeti v roke. O tem sam veliko razmišlja in piše pisma na vse strani, kako bi morali delati, kaj početi, da bi nam bilo lepše. Tudi pri teh letih se ne da.

»Borim se tudi proti devetemu križu z vsemi štirimi, a ta je pred vrati, hotel ali ne,« je bil še malo hudomušen na koncu pogovora, ki je bil zanj prekratek. Pa tudi za nas, saj tako dolgega in pestrega življenja ni mogoče opisati na nekaj straneh. Inž. Kavčnik prav gotovo zasluži, da bi se o njem napisalo mnogo več: knjigo – zlasti, če v njej ne bi bilo čisto nič zamolčanega.

Albina Adamič

KS Josip Prašnikar

Skupna seja delegacije KS in predsedstva KK SZDL – Bila je 23. oktobra, prisoten pa je bil tudi podpredsednik občinske konference SZDL Ivo Bernard. Delegati so obravnavali program in razpis referendum za samoprispevek IV., ki so ga podprli s pripombo, da je treba v predlog vnesti tudi gradnjo vodnega zbiralnika na grajskem hribu.

Pri obravnavi občinske resolucije so podali dve pripombi: – V prenovi starih hiš je treba nujno vključiti poleg hiše na Trubarjevi 7 tudi hiši na Trubarjevi 9 in 11. Dela naj potekajo hkrati z gradnjo poslovno-stanovanjskega objekta L1-Tekstil.

– Informiranje ne sme biti samo enosmerno: le od organizacij združenega dela za potrebe družbenopolitične skupnosti, temveč mora nujno vključevati tudi povratne informacije: od družbenopolitične skupnosti za potrebe organizacij združenega dela.

***

Konferenca delegacij za skupščino komunalne skupnosti ljubljanskih občin – Sestala se je 27. oktobra. Od 45 vabljenih je bilo prisotnih le 6 delegatov. Kljub tako zelo okrnjenemu sestavu so izoblikovali nekaj konkretnih pripomb:

– Finančna sredstva za popravilo nepravilnih komunalnih priključkov padavinskih in kanalizacijskih voda v krajevnih skupnostih Gmajna Črnuče, Skofljica in Draveljska gmajna naj bremenijo neposredno račun izvajalca teh del, nikakor pa ne programskih sredstev za leto 1987. Sredstva, namenjena za odpravo omenjenih napak, naj se porabijo za gradnjo centralne deponije.

– Srednjerečni plan ne zajema del za ureditev komunalne infrastrukture pri novogradnji poslovno-stanovanjskega objekta L1-Tekstil in prenovi sosednjih hiš.

– V plan je treba nujno vnesti sanacijo grajskega pobočja, ki je izpadla iz samoprispevka IV.

SILVA ŠUC

KS Trg osvoboditve

Ob Tednu upokoencev – Društvo upokoencev je v času od 20. do 27. oktobra organiziralo za svoje zveste člane vrsto prireditev. Med njimi je bilo predavanje prof. dr. Huberta Požarnika, znanega psihologa in psihiatra v Klinični bolnišnici za psihiatrijo v Ljubljani, ki je zbranim spregovoril o življenju starejših ljudi in odgovarjal na njihova vprašanja. Starost je namreč lahko tudi zelo lepa, saj so starejši ljudje z aktivnim delovanjem sposobni posredovati mlajšim svoje bogate izkušnje, jim pokazati svoje vrline in dokazati, da zmorejo dobro in temeljito opraviti še marsikatero zahtevno delo.

Upokoenci so se 23. oktobra lahko udeležili izleta po Notranjski in Dolenjski do Sela (Šentvid pri Stični).

Operno predstavo Verdijeve »Traviate« pa si bodo lahko ogledali 14. novembra. Informacije v zvezi s tem dobijo ob uradnih urah v društveni pisarni ali po telefonu št. 216-261.

***

Pregled usposobljenosti splošnih enot civilne zaščite – Opravljen je bil 17. oktobra ob 12. uri na Hribarjevem nabrežju. Registriranih je 14 splošnih enot CZ v organizacijah združenega dela in enota CZ v KS. Dve enoti sta svojo odsotnost opravičili, dve pa ne. Pregleda se je tako udeležilo 65 pripadnikov CZ, ki so tekmovali v vaji z vedrovko in štafetnem prenosu torbice PMP ter odgovarjali na vprašanja iz prve medicinske pomoči. Zmagala je splošna enota CZ Narodne in univerzitetne knjižnice, ki ji sledijo Srednja glasbena in baletna šola, Mestni muzej in druge. Usposobljenost enot je sicer zadovoljiva, vendar pa štab CK KS meni, da je kljub temu potrebno še naprej organizirati dodatno izobraževanje s področja PMP in požarne varnosti. Ugotovljeno je, da pripadniki enot CZ niso zadostno opremljeni z osnovnimi zaščitnimi sredstvi (uniforme), čemur bodo morali odgovorni v organizacijah združenega dela posvetiti večjo pozornost.

***

Delegacija za zbor KS – Na svoji 5. redni seji je ob obravnavi resolucije o politiki uresničevanja družbenega plana občine Ljubljana Center za obdobje 1986–1990 v letu 1987 predlagala, naj SZDL sproži akcijo, v kateri bi opredelili sofinanciranje mejnih programov KS s strani samoupravnih interesnih skupnosti.

SILVA ŠUC

KS Ledina

DPM in komisija za kulturo – V oktobru sta se sestala Društvo prijateljev mladine in komisija za kulturo. Razpravljali so o programu za leto 1987 in se dogovorili o izvedbi prireditev do konca letošnjega leta. Dogovorili so se tudi, da bodo svoje programe tudi v prihodnje izvajali v sodelovanju z OŠ Ledina, Gimnazijo pedagoške smeri, KUD Vega, Šolo za miličnike in Domom učencev Tabor.

***

Seja sveta KS – Na seji 20. oktobra so člani sveta obravnavali srednjerečni program dela KS, program za IV. samoprispevek in tekočo problematiko. Posebno pozornost so posvetili financiranju dejavnosti KS. Ugotovljajo, da doseganja finančna sredstva ne zadostajo za nemoteno poslovanje glede na visoko rast cen, zato je svet KS Ledina pisno zaprosil IS SO Ljubljana Center, da ta problem razreši.

***

Konstitutivna seja skupščine KS – Dne 21. oktobra se je sestala skupščina KS na svojem prvem konstitutivnem sestanku. Na predlog kadrovske koordinacije KK SZDL so za predsednika soglasno izvolili Borisa Traunška, za namestnika predsednika pa Bojana Severja. Po izvolitvi novega vodstva je skupščina nadaljevala z delom.

***

Delegacija – Delegacija za zbor KS je obravnavala dopolnjen program za IV. samoprispevek in ga v celoti podprla. Delegacija se tudi strinja, da se sanacija grajskega pobočja vključi v program KSLO kot prioritarna naloga.

V osrednjem programu KSLO in programu za leto 1987 so razpravljali tudi delegati 5. konference delegacij KS Ledina. Delegati ugotavljajo, da v planu za leto 1987 ni postavitev semaforja v križišču Ilirske-Vidovdanske in Komenškega ulice, kljub kritični prometni situaciji na Komenškega in Ilirski ulici. Najbolj so ogroženi učenci OŠ Ledina. Delegati iz OZD pa so tudi pripomnili, da je nujno omogočiti nemoten promet z dostavnimi vozili na razna gradbišča. Delegati so potrdili oba programa.

ANA SEDEJ-PRÉZELJ

Violeta Starc

Krajani Starega Vodmata so se 25. oktobra z vsemi žalnimi slovesnostmi poslovili od Violete Starc, ene od soustvarjalk zmagovitega boja slovenskega naroda za osvoboditev. Tiha, skromna je kot 100% invalid živela med nami in kot taka delila z nami vse dobro in slabo. Rodila se je v delavski družini. Očeta je izgubila že v prvi svetovni vojni in tako se je njena

mama s tremi nepreskrbljenimi otroci težko prebijala skozi življenje. Tako mladost je imela tudi Violeta, toda klonila ni nikoli. Leta 1941 se je vključila v OF. Vse svoje delo in mladost je posvetila NOB in častno opravila svojo domovinsko in revolucionarno dolžnost, za kar je prejela tudi Partizansko spomenico 1941. Ko je junija 1944 nesla velik paket Poročevalca je bila izdana in aretirana. V ječi so jo mučili in pretepali, tako, da je bila tri leta skoraj

nepokretna. Pomagala je mnogim in ohranila je veliko ljudi prav pred tem, kar je sama občutila na lastni koži.

Zadnjo besedo v zahvalo in slovo ji je v imenu nas vseh izrekel Franc Štok, vojaška godba s častno stražo pa jo je spremljala na njeni zadnji poti. Violeta Starc se je skozi vse življenje borila zato, da bi ljudje živeli bolj človeško, bolj tovariško in bolj pravično.

L. C.

Knjige s popustom za krajane KS Josip Prašnikar

Bliža se konec leta in marsikoga radi obdarimo z lepo knjigo. Tudi v dolgih zimskih večerih je knjiga prijetno razvedrilo. Zato je komisija za kulturo pri KS Josip Prašnikar organizirala za krajane nakup knjig s posebnim popustom. Izbor knjig bo širok – od otroške in mladinske literature do knjig za odrasle. Krajani si bodo knjige lahko ogledali v prostorih KS Josip Prašnikar, Trubarjeva 24 od ponedeljka, 17. do petka 21. novembra med 10. in 12. uro, v sredo tudi od 15. do 17. ure. Takrat bodo krajani knjige naročili in jih takoj plačali, dobili pa jih bodo čez nekaj dni.

KOMISIJA ZA KULTURO